MEMORIE VAN HET COMITÉ TOT BEVORDERING VAN
DEN MIDDENSTANDSLANDBOUW IN SURINAME,
OP 29 AUGUSTUS 1919 DEN GOUVER-
NEUR AANGEBODEN.

I. Voorgeschiedenis.

In Februari 1919 kwamen te Paramaribo, op initiatief van den heer G. C. Lichtveld, ondervoorzitter van den Roomsch-Katholieken Soc. Cursus, eenige belanghebbenden en belangstellenden in den kleinen en middelgrootten landbouw, bijeen. Vertegenwoordigd waren : ter zake kundige ambtenaren en particulieren w.o. Koloniale Statenleden, klein- en middenstandslandbouwers, verder ook propagandistische persleden.

* Spoedig werd men het er over eens, dat de lezing gehouden door den heer C. van Drimmelen, voor den Soc. Cursus op Woensdag den 18en December 1918, waarin hij aantoonde, dat de middenstandslandbouw. nieuwerwetsch gedreven, het meest zal kunnen bijdragen tot de economische en moreele ontwikkeling onzer bevolking en tot een meer bestendigen bloei der kolonie dan zij tot heden heeft gekend, de stoot behoort te geven tot het vormen eener vereeniging, ten einde, de in die lezing neergelegde meening te propageeren en bestuursmaatregelen uit te lokken, ter bevordering van den zoogenaamden boereneigendom, waaronder tegenwoordig in alle ontwikkelde landbouwstaten wordt verstaan : het bezit van zooveel land als door een enkel man met een gezin, zoo noodig bijgestaan door een of meer losse arbeiders, met behulp van handenarbeidbesparende gereedschappen of werktuigen, zooveel mogelijk intensief, kan worden beplant of benut, welke bedrijfsvorm overal met de minste kosten de beste uitkomsten oplevert.

Met dit doel voor oogen, besloten de bijeengekomenen eene vereeniging te vormen onder den naam van „Comité tot bevordering van den middenstandslandbouw in Suriname”.

Hare erkenning als zedelijk lichaam kan later worden aangevraagd, als gebleken is welke bepalingen hare statuten moeten bevatten en dat zij levensvatbaarheid bezit.

Van Bestuursmedewerking, ter bereiking van een zoo belangrijk sociaal doel, meende de jonge vereeniging zich bij voorbaat verzekerd te mogen houden.

II. De huidige toestand van het kleinlandbouwbedrijf.

1. Vijftig jaren geleden bedroeg de gezamenlijke oppervlakte in cultuur bij den grooten landbouw iets meer dan 10.000 H.A., bij den kleinen landbouw nauwelijks 1.200 H.A.

2. Einde 1917 beliepen deze cijfers respectievelijk 12.000 en 17.000.

3. Op dit tijdstip vonden in den grooten landbouw ruim 14.000 menschen een bestaan in den kleinen omtrent 37.000.

4. Weliswaar leverde vóór 1915 het klein-landbouwbedrijf over het algemeen een vrij bescheiden bestaan op en deed de waarde van zijn volle opbrengst nog al aanmerkelijk onder voor den Gr. Landb., doch in de rijstcultuur bezat het jongere bedrijf toch reeds het middel om het zooveel oudere naar de kroon te steken.

5. De opbrengst van den grooten landbouw voor 1918 wordt gesteld op 4½ miljoen gulden, daaronder begrepen de slechts voor een deel uitgevoerde koffieoogst, die van den kleinen, naar locale doorsneeprijzen, op ten minste 6 miljoen.

6. Hieruit blijkt dat de kleine landbouw, een halve eeuw geleden van nog geen beteekenis noemenswaard, het aloude bedrijf in den laatsten tijd aanmerkelijk boven het hoofd is gegroeid.

7. „Het kostelijk gewin” — zoo zegt de Gouverneur in zijn rede, gehouden ter opening van de Koloniale Staten op Dinsdag den 13en Mei j.l., sprekende over het klein landbouwbedrijf — „dat de nood der tijden ons bezorgde, is „de ontdekking van eigen kunnen, den eigen rijkdom, de verborgen mogelijkheden op eigen gebied.

„Toen door de belemmering in het verkeer niet langer voorzien kon worden „in vele behoeften op de geijkte wijze, toen moesten, het kon niet anders, de „bronnen van het land zelf worden aangeboord. Een groote levendigheid in „het landbouwbedrijf brak, onder dien hoogen druk, los uit de banden „van gemakzucht, sleur, gemis aan zelfvertrouwen en aan vertrouwen op „materieel voordeel. Haastig geplant en snel ontbloeid in den rijken bodem, „wierpen de veldgewassen voedende vruchten op een markt, die niet te ver- „zadigen was”, enz.

8. In het bijzonder wijst de Landvoogd op de aanmerkelijke toename van de rijstcultuur en den onverflauwden lust om steeds meer padi te planten, aangewakkerd als deze wordt door de buitengewone prijzen, doch tevens op het gevaar, dat er schuilt in het vooruitzicht dat die prijzen op den duur niet op de tegenwoordige hoogte zullen kunnen blijven, waarom het Bestuur bijzondere zorg zal moeten wijden aan maatregelen welke de *zekerheid* van het bedrijf kunnen bevorderen en de *productiviteit* kunnen verhoogen.

9. Met groote belangstelling en volkomen instemming heeft het Comité tot bevordering van den Middenstandslandbouw van deze zakelijke beschouwingen kennis genomen, inzonderheid, omdat zij tot dezelfde slotsom leiden als waartoe het Comité, na een nauwkeurige bestudeering van het onderwerp is gekomen, namelijk : dat de welvaart waarin het klein landbouwbedrijf zich thans verheugt en welke leiden kan tot het in het leven roepen van een krachtigen, welvarenden stand van landbouwende burgers, alleen bestendig kan worden, wanneer de belemmeringen welke dat bedrijf nu in den weg staan, worden opgeruimd en de beoefenaars van dezen tak van volkswijst worden opgeleid tot een hooger peil van economisch en maatschappelijk besef dan waarop zij thans nog staan.

10. Uit deze overeenstemming in denkbeelden omtrent een bij uitstek belangrijke koloniale aangelegenheid, welke ter voorkoming van terugslag een spoedige afdoening eischt, put het Comité moed, nu reeds voor den dag te komen met voorstellen, welke, naar het meent leiden zullen naar het punt, waar de sociaal-economie in vrijwel alle landbouwstaten den landbouw reeds

lang heeft henengevoerd, namelijk naar het punt waar deze den vorm aanneemt van middenstandsbedrijf, nieuwerwetsch gedreven en zooveel mogelijk op coöperatieven grondslag.

II. Het Comité laat zijn voorstellen zoo kort mogelijk samengevat hier verder volgen, verklaart zich echter bij voortduring bereid die, desverlangd, nog nader toe te lichten.

III. *Afzonderlijke leiding en beheer gewenscht.*

De opheffing van het klein-landbouwbedrijf uit den primitieven staat waarin het nu over 't algemeen nog verkeert, overeenkomstig een door het Bestuur op te maken program van actie, is een zoo omvangrijke veelomvattende taak van bestuurszorg, dat daarvoor de volle werkkraft en voortdurende aandacht van een volkomen bevoegd persoon wordt vereischt.

De zorg voor dezen tak van volksvlijt — de eenige tot nu toe welke den hiergeborenen en immigranten een toekomst belooft — is thans toevertrouwd aan den Directeur van den Landbouw, een ambtenaar met uitgebreiden werkring reeds en die daarom vrij wel alle rechtstreeksche bemoeiing daar mede moet overlaten aan den eenigen landbouwleeraar, waarover het landbouwdepartement beschikt, wiens tijd, omdat alle bezoeken van uit de stad plaats vinden, grootendeels verloren gaat met heen en weer reizen. Het contact met distr. comm., die krachtens hunne bevoegdheden grooten invloed kunnen uitoefenen op hunne geadministreerden, is daardoor gering, evenzoo dat met de opzichters op vestingsplaatsen. Vergaderingen of lezingen om nieuwe vindingen en cultuurswijzen te bespreken, worden zeer zelden gehouden, kortom de invloed van het landbouwdepartement op den vooruitgang van het klein-landbouwbedrijf was tot heden gering.

Verbetering ten deze is, naar de meening van het Comité, te verwachten door aan de leiding van het klein landbouwbedrijf een meer zelfstandige positie te verschaffen dan deze nu bezit en aan den leider nog enkele ambtenaren toe te voegen, die naast eenige theoretische ook praktische kennis van den landbouw bezitten.

Wat het Comité hier bedoelt is een verre navolging en op zeer bescheiden schaal natuurlijk, van hetgeen in 1906 in Nederland heeft plaats gevonden, namelijk de aanwijzing van een afzonderlijk ambtenaar met helpers zoo noodig, bij de verschillen de takken van dienst, in dit geval bij het klein landbouwbedrijf.

IV. *Polderbesturen.*

De wenschelijkheid tot het invoeren van zelfbestuur in kleineren kring, in hier bedoeld geval het invoeren van waterschappen, voor die gebiedsdeelen waar de plaatselijke toestanden dit niet bepaald onraadzaam maken, is in de laatste jaren reeds zoo bij herhaling en van zoo bevoegde zijde betoogd, dat hier kan worden volstaan met op die wenschelijkheid nog eens te wijzen.

In overweging wordt gegeven bij het ontwerpen van een algemeen polderreglement de op dat stuk in Britsch-Guyana bestaande regeling te raadplegen, die zeer praktisch voorkomt en vooral op het punt van vervolging bij executie in zake het niet betalen van polderlasten ons tot voorbeeld zou kunnen strekken.

V. *Landbouwcrediet.*

Hoewel de sedert eenige jaren door het koloniaal bestuur in de districten opgerichte landbouw leenbanken in een ware behoefte voorzien en over 't algemeen aan de haar gestelde eischen voldoen, blijft het aantal leden in sommige districten opvallend gering en zijn het over het algemeen nog te weinig spaarbanken, dientengevolge in te veel beperkte mate voorschotbanken. Dit geldt vooral in streken waar de rijstcultuur zich uitbreidt en voorschotten ten bedrage van enkele honderde guldens soms onontbeerlijk zijn, doch welke de leenbanken niet kunnen verleen en omdat zij óf met een te gering kapitaal werken óf omdat hare statuten het geven van hogere voorschotten dan b.v. $\frac{1}{100}$ — verbieden. De rijstbouwers worden daarom verplicht gelden op te nemen bij particulieren, op voorwaarden van terugbetaling, die hun te staan komen op het betalen van soms 100% intrest in slechts enkele maanden.

Een deskundig onderzoek naar de werking dezer banken en wijze waarop, om in de bestaande behoefte aan landbouwcrediet te voorzien, uitbreiding aan haar kapitaal zou zijn te geven, is in hooge mate gewenscht.

VI. *Coöperatie gewenscht en hoe deze te bevorderen.*

Voor het welslagen van bedrijven als waarvan hier sprake is zal samenwerking, coöperatie noodig zijn. De klein- en middenstandslandbouwers zullen zich behooren te vereenigen voor datgene wat zij persoonlijk niet goed meer af kunnen of hun bereik zou te boven gaan. Het doel dezer coöperaties behoort te zijn het bijeenbrengen van voortbrenger en verbruiker, het uitschakelen zooveel mogelijk van tusschenpersonen. Het begrip coöperatie zal hier niet zoo spoedig ingang vinden; achterdocht en gebrek aan inzicht zullen nog tot menige mislukking leiden, doch onderwijs en ervaring zullen ook hier de eigenschappen kunnen aankweeken, welke tot het welslagen van elke gemeenschappelijke onderneming onmisbaar zijn, namelijk; het onderdrukken van zelfzuchtige neigingen ten behoeve van het algemeen, vertrouwen stellen in en gehoorzamen aan zelfgekozen leiders.

In onze in veel opzichten nog zoo primitieve maatschappij zullen de ambtenaren, in de allereerste plaats de districtscommissarissen, de coöperatiebeweging op touw dienen te zetten en te leiden tot dat het besef van hetgeen de coöperatie beoogt den leden voor den geest staat. Men beginne met de productie coöperatie en wel in haar eenvoudigsten vorm, zooals in de Britsche kolonie Trinidad. De kleine- en middenstandslandbouwers aldaar, die lid zijn van de door het koloniaal gouvernement opgerichte vereeniging, bezorgen hunne producten aan het naaste boot- of spoorwegstation, tegen ontvangst van een afgiftebewijs, vanwaar die door tusschenkomst van het spoorwegpersoneel worden doorgezonden naar een aan de vereeniging toebehoorend verkoophuis in Port of Spain, dat voor den afzet zorg draagt. De afrekening vindt in omgekeerde volgorde plaats. Tusschenpersonen worden hier uitgeschakeld en de voortbrenger krijgt voor zijn producten den hoogsten prijs.

Later kunnen coöperatieve verbruiksvereenigingen worden opgericht, coöperatieve rijstmolens en dergelijke, waartoe in het district Nickerie reeds pogingen zijn aangewend.

De ongeregelde afzet is oorzaak dat de klein landbouwer voor zijn producten veelal slechts lage prijzen bedingt. Hier bestaat aanleiding tot actie zijdens het Landbouw-Departement en de districts Commissarissen.

VII. Onderwijs, aanvankelijk practisch vakonderwijs, noodzakelijk.

Een factor om te komen tot een middenstandslandbouw is landbouw-onderwijs. Een middenstandslandbouwer behoort over een zekere mate van ontwikkeling te kunnen beschikken, namelijk in de richting van zijn vak en die ontwikkeling zal zelden het deel worden van hen die niet voldoende schoolkennis hebben opgedaan.

De welvaart die vele klein-landbouwers nu beleven, hebben zij, behalve aan wat meer inspanning dan vroeger, hoofdzakelijk te danken aan een ongekend gunstige markt voor hunne producten. Dit is echter geen welvaart die voortspuit uit goede bron. De welvaart moet een gevolg zijn van goeden ijver en vakkennis, dan eerst kan zij blijvend zijn.

Schoolkennis bestaat eenigermate bij de Hollandsche boeren, bij enkele Creolen en Britsch-Indiërs, doch vakkennis ontbreekt bij al onze landbouwers, geen een uitgezonderd. Schoolkennis is bij de volwassenen niet meer bij te brengen, wel eenige vakkennis evenwel, al zal die over 't algemeen aan de oppervlakte blijven. Behalve lager landbouw-onderwijs aan die bevolkingsgroepen welke het gewoon lager onderwijs hebben gevolgd, zullen door daartoe bevoegden cursussen gehouden moeten worden in streken, als b.v. de rijstpolen in Nickerie, waar een welvarende bevolking, vatbaar voor beschaving gaarne zal luisteren naar de lessen der landbouwkunde. Dit, het populariseeren van de landbouwwetenschap voor het aan de schoolbanken ontgroeide geslacht, zij daarom in Suriname het begin en wat verder in die richting te doen valt, daarvoor kan het Moederland als voorbeeld dienen.

VIII. Wegen.

Waar het koloniaal bestuur de noodzakelijkheid van goede landwegen reeds heeft erkend en bezig is een plan te ontwerpen voor den aanleg van een volledig wegennet, kan hier worden volstaan met er nog eens op te wijzen, dat gebrek aan begaanbare wegen, die naar bewoonde centra leiden voor de beoefenaars van het kleinlandbouwbedrijf wat betreft school-, kerk- en marktbezoek groote moeilijkheden opleveren, de ontwikkeling van het maatschappelijk leven in den weg staat, coöperatie onmogelijk maakt.

In afwachting van den aanleg van wegen zou alvast iets gedaan kunnen worden door op plaatsen waar wegen haast onontbeerlijk zijn, verharde voetpaden te maken. De aanleg hiervan kost slechts enkele honderde gulden per K.M.

IX. Irrigatie.

Nu Suriname in rijst een voortbrengsel blijkt te bezitten, bestemd niet alleen voor de voorziening in eigen behoefte der bevolking, doch ook voor de groote wereldmarkt, is de tijd aangebroken, dat volle aandacht zal moeten worden geschonken aan de allereerste levensvoorwaarde dier cultuur; aan de

kunstmatige bevoeiing der rijstvelden, voor zooverre die natuurlijk ten deze tekort schiet.

Alhoewel deze irrigatiewerken, zooals Java bezit, hier niet noodig worden geacht, zullen toch voor den rijstbouw in Nickerie, waar de rijsthoevengemeenschappelijk nu reeds een kapitaal van ten minste 4 ton vertegenwoordigen, en de regenval gemiddeld aanmerkelijk minder is dan in het overig deel der kolonie, bevoeiingswerken zooals het naburige Britsch-Guiana die kent, hier niet lang meer achterwege mogen blijven.

Voorloopig kan worden volstaan met een bevoeiingssysteem zooals in den van Drimmelpolder is aangebracht, dat de ingelanden in staat stelt per éénheid meer rijst te produceeren, dan in andere districten, alwaar men nog geheel afhankelijk is van den regenval, mogelijk is.

De bedoeling is op deze voor de ontwikkeling der rijstcultuur zoo allereerst aangelegenheid, zij het dan ook terloops, hier met nadruk de aandacht te vestigen.

*Hoe de middenstandslandbouw kan worden bevorderd onder de
na te noemen bevolkingsgroepen.*

A. De Hollandsche boeren.

In den zin waarin het Comité een Landbouwmiddenstander heeft gedefinieerd, zijn de meeste Hollandsche boeren middenstanders. Over 't algemeen mag men zeggen, dat zij met hun gezin geholpen door een of meer arbeiders een goed bestaan hebben, terwijl sommigen van hen hun kinderen ook eenige meerdere ontwikkeling trachten bij te brengen door ze te zenden naar de stadsscholen.

Extensief is hun bedrijf voldoende ontwikkeld, intensief daarentegen ontbreekt er nog alles aan. De aandacht van het Comité richtte zich daarom uitsluitend op de intensiveering van het Boeren-bedrijf.

De Hollandsche boeren zijn veeboeren. In de eerste plaats zal de aandacht dus gevestigd moeten zijn op de weidegronden.

Die zijn slecht, in een woord. In hoofdzaak zit hem dat in de slechts loozing. En waar nu de boerenterreinen een bijna aaneengesloten complex gronden vormen, omvattende: Hermitage, de Verlengde Gemeene landsweg en de Kassabaholoweg, daar is het wel doenlijk om door een loozingsstelsel het gebrek te verhelpen.

In de eerste plaats dient er met kracht op aangedrongen te worden, dat de trenzen langs de wegen afwateren kunnen. De toestand dier trenzen spot met alle beschrijving.

Die toestand is, naar het voorkomt, alleen deugdelijk te verhelpen door nieuwe trenzen te delven, een paar Meters rechts en links der bestaande trenzen, en met uitgegraven aarde de oude trenzen te dichten, waardoor meteen het voordeel bereikt wordt dat de wegen ook wat breeder worden. De boeren moeten de strook langs hun gronden gratis afstaan aan het Gouvernement. Hier en daar liggen op de boerenterreinen zwampen, die als de natuurlijke loozingen der terreinen beschouwd kunnen worden. Ze zijn echter ten eenenmale onvoldoende, daar ze op vele plaatsen verstopt zijn. Een flinke breede trens in de lengte door de zwampen gegraven, zou dat euvel tegen kunnen gaan. De boe-

ren behooren in de onderhoudskosten mee te betalen. Al hun terreinen en die welke er één geheel mede vormen, moeten tot een waterschap verklaard worden.

In de tweede plaats moet de verbetering van den veestapel ter hand genomen worden. Met Gouvernementssteun behooren goede fokstieren te worden aangevoerd, niet één, maar minstens een dozijn. De kosten daarvan kunnen over de boeren worden omgeslagen. Verder moet ingevoerd worden verplichte stierenkeuring en verplichte castratie der afgekeurde beesten.

Volgens een vast plan behoort gefokt te worden. Men moet weten wat men wil. Is de richting aangegeven dan moet ook met kracht opgetreden worden, wanneer men hier of daar van die richting afwijkt. Alleen door een streng doorgevoerde fokrichting kan men iets goeds bereiken. Men kan het niet aan de boeren zelf overlaten. Zij begrijpen niet voldoende het groote belang van een meer intensieve fokkerij en al begrijpen zij het, zij doen het toch niet, omdat hun initiatief geschokt is door al de ellende die ze hebben geleden, door het verbreken van 't contact met 't moederland en door onderlingen naijver.

Verder is het meer dan tijd, dat zij geholpen worden aan trekvee. Het beste is, dat iedere boer zijn eigen trekvee fokt, door enkele ossen af te richten en die te gebruiken voor een eenvoudige ploeg. Maar daar is ook leiding voor nodig. Die kon hun verschaft worden in den vorm van een wandelleeraar, die uitsluitend ten doel had de boeren onderricht te geven in het praktisch bewerken van den grond. Hij kon hun ossen dresseeren en hen onderricht geven in het gebruik van ploeg en eg en andere werktuigen. Wanneer zoo iemand niet in de kolonie te vinden is, dan kan men volstaan met een goed ontwikkelde boerenknecht uit Holland te laten overkomen. Bij de keuze van zoo iemand, moet dan in de eerste plaats gelet worden op praktische bekwaamheid.

In de derde plaats dient gezorgd te worden voor goed onderwijs aan de boerenkinderen.

Juist omdat de Boeren het verst gevorderd zijn op den weg dien het Comité zich heeft afgebakend, is het noodig hen krachtig te helpen met alle mogelijke middelen, omdat mislukking zoo goed als uitgesloten is. Het verleden der boeren is daar, om dit aan te nemen en in de tweede plaats het feit, dat de boerenkinderen bijna zonder uitzondering in het boerenbedrijf blijven.

Op de lagere school dient het onderwijs meer aan te sluiten aan het bedrijf, dat de kinderen straks tot het hunne zullen maken. Het leerplan der school moet in overeenstemming gebracht worden met het aanstaande bedrijf der leerlingen.

Bovenal moeten de vacaties zoodanig zijn ingericht, dat landbouwwerkzaamheden geen afbreuk doen aan het schoolbezoek. Wat zou het hinderen als de vacanties op de school aan den 2den Rijweg op andere dagen vielen als die op de Westerschool. De eenheid in de vacantieregeling op de scholen in Suriname is een keurslijf waarin de districtsscholen gekneld zijn.

Wenschelijk was het dat aan de school aan den 2den Rijweg uitsluitend onderwijzers verbonden werden met acte landbouw. Daar in een centrum van landbouw en veeteelt kan het landbouwonderwijs tot zijn recht komen.

De landbouwonderwijzer moet wonen te midden der boeren wier kinderen hij onderwijst. Dan pas is er gelegenheid geregeld landbouwonderwijs te geven aan landbouw-cursussen.

Samenvattend, omvat het vorenstaande :

1. Het loozingsvraagstuk der Boerenterreinen.
2. Een meer intensieve veefokkerij.
3. Het onderwijsvraagstuk.
4. Betere grondbewerking.

B. De rijstpolders van het district Nickerie.

De coöperatieve beweging hier te lande is omtrent 1905 in het district Nickerie onder de Britsch-Indische kolonisten aldaar ontstaan, die met krachtigen bestuurssteun sedert veel hebben tot stand gebracht.

Toen omstreeks 1900 de rijstcultuur ook in Suriname meer op den voorgrond begon te treden, vestigden de Britsch-Indiërs in Nickerie al spoedig het oog op de uitgebreide savanna's nabij de oude Sawmillkreek en lieten zich daar neder.

Wat hen daar aantrok was de vruchtbaarheid van den bodem, de geringe begroeiing van het terrein, waardoor het gemakkelijk in cultuur was te brengen en de groote hoeveelheid water welke zich daar gedurende den regentijd verzamelt.

Deze laatste factor, zoo gunstig voor den rijstbouw, werd tevens de oorzaak welke hen dwong de handen ineen te slaan. Want hoe heilzaam de beschikking over veel water voor den landbouw ook moge zijn, als men dit meester is, het wordt een kwaad als men er geen macht over heeft. Dit laatste nu was het geval met de perceelen langs de Sawmillkreek. Daar deze dichtgegroeid en dichtgeslibd was, kon men het overtollige water hier, daar heen niet kwijtraken. Die kreek moest daartoe worden schoongemaakt en uitgedolven en aan hare monding van een sluis worden voorzien. Dit werk voor den enkeling te omvangrijk en te kostbaar, kan alleen door samenwerking tot stand worden gebracht. Dit werk nu werd in 1906 onder leiding van het Bestuur uitgevoerd, waarbij de helft van de kosten voor den kokeraanleg gedragen werd door de koloniale kas.

De achterdammen der hier gelegen rijstperceelen met onduurzame inneemkokertjes, waarbij in zoo verre ook samenwerking plaats had, dat zij in een lijn gelegd werden, bleven echter een zwak punt. Herhaalde malen werden zij door het z.g. Savannawater doorbroken of overstroomd, met voor het te velde staande rijstgewas zeer nadeelige gevolgen, soms algeheele mislukking.

Het heeft tot 1915 geduurd, alvorens eindelijk kon worden overgegaan tot aanleg van een behoorlijken achterdam, zooals de plantages die hebben, voorzien van stevige inneemkokers en met binnenspolders een irrigatie-kanaal. Ook dit werk kwam onder leiding van het Bestuur tot stand, dat ook nu weer voor de helft bijdroeg in de kosten van aanleg.

In hetzelfde jaar werd met den aanleg van den van Drimmelpolder begonnen, waar de werken werden uitgevoerd geheel voor rekening van belanghebbenden, met geldelijk voorschot van het Gouvernement.

Evenzoo werd in dat jaar door de langs de Nickerie-rivier, tusschen de Sawmillkreek en de verlaten plantage Hamptoncourt, gevestigde landbouwers, voor eigen rekening een gemeenschappelijke achterdam gemaakt, waardoor zij, vereenigd, een polder vormden, bekend als den Boonackerpolder.

In 1915 en 1916 werden op de hier beschreven wijze meer dan 1000 H.A. land

ingepolderd, op loozing gebracht en van een irrigatie-systeem voorzien. Waar aanvankelijk last ondervonden werd van enkele dommen of inwilligen, liepen de werken ten slotte als vanzelf en telkens en telkens wendden belanghebbenden zich wederom tot het gezag met verzoek om plannen op te maken voor den aanleg van nieuwe polders op coöperatieven grondslag. In 1918 kwam geheel door eigen arbeid der opgezetenen de Hamptoncourt-polder gereed; dit jaar zal met behulp van het koloniaal Bestuur de z.g. Corantijn-polder tot stand komen. Door den aanleg dezer polders zijn dan weder meer dan 1000 H.A. voor den landbouw in 't algemeen, en voor de rijstcultuur in het bijzonder, aangevonden.

In Nickerie is gedurende de laatste 12 jaren door samenwerking dus veel verkregen; 10. een uitbreiding van den aanplant met meer dan 2000 H. A., 20. invoering van een geheel nieuwe cultuur, welke in belangrijkheid voor de aloude suiker-industrie niet meer behoeft onder te doen en 30. een groote mate van welvaart onder een talrijke immigranten-bevolking.

Het bedrijf in de polders, hoewel in hoofdzaak rijstbouw, omvat ook die van maïs, boonen, erwten en pompoen, welke laatste met voordeel naar Demerara worden uitgevoerd.

Op de rijsthoeven in Nickerie heerscht een geest van tevredenheid en opgewektheid, is een streven merkbaar naar vooruitgang, onbekend haast in het overig deel der kolonie. Men beseft er dat de tegenwoordige welvaart voor een deel te danken is aan buitengewone prijzen en zint daarom op middelen om de productie op te voeren en meer bedrijfszekerheid te verkrijgen.

Dit streven naar vooruitgang onder een talrijke groep nijvere landbouwende ingezetenen is het gevolg: van een goede keuze van bodem en cultuur, van een praktische inrichting der polders en van, door het koloniaal bestuur geleid en aangemoedigd particulier initiatief. In de economische geschiedenis der kolonie is dit wel het meest sprekende voorbeeld van wat coöperatie ook hier vermag zelfs van tropische proletariërs.

Om niet te uitvoerig te worden, volgt hieronder wat naar het oordeel van het Comité gedaan behoort te worden om het hier behaald succes te bestendigen, zoo mogelijk nog grooter te maken.

1. In de Nickerie-polders wisselt de grootte der landbouwperceelen af van 1,5 tot 12 H.A. Voor de bewerking der grootere zijn daar werktuigen noodig; ploegen, eenvoudige dorschmachines en wanmolens worden in die centra een onafwijsbare behoefte.

2. Bij rijstcultuur is zaad-selectie een belangrijk punt en juist dit wordt door de landbouwers veelal over het hoofd gezien. Wellicht is door doelmatige vruchtwisseling het bedrijf er intensiever te maken. De meest gebruikte rijstvariëteit is: skrivimankotie, deze heeft zwak stroo en dat gemakkelijk legert.

Invoering van een variëteit met sterk stroo en overigens gelijk gunstige eigenschappen is gewenscht.

3. De rijstboeren hebben allen vee, dat er over 't algemeen welverzorgd uitziet. Verbetering van het ras en verbetering in de inrichting der stallen, zal tot opvoering van het bedrijf kunnen bijdragen.

4. Waar de polders de uitgaven voor eigen onderhoud geheel dragen, is het ook billijk hun zelfbestuur te geven, aanvankelijk echter nog onder nauw

toezicht van een centraal gezag tot aan een beter onderlegd geslacht meer vrijheid van handelen kan worden gelaten.

5. Het onderwijs in deze polders behoort zoo te worden ingericht dat daarbij rekening wordt gehouden met de toekomstige werkkring der kinderen; zij moeten worden geschikt gemaakt voor het leven op het land en ook praktisch worden onderricht in al die werkzaamheden welke zij later zullen moeten kennen.

6. Irrigatie, loozing, vooral echter de wegen in deze polders vereischen nog veel verbetering.

7. Waar een polder credietwaardig geacht kan worden — de van Drimmelen-polder vertegenwoordigt een waarde van f 200000 — daar kan deze een eigen credietbank hebben. Wellicht ligt het op den weg der nieuwe cultuurbank om aan dergelijke banken voldoende kapitaal te verschaffen. Het maximum voorschot dat nu f 150 à f 200 bedraagt, kan dan worden gebracht op f 500 à f 600, zoodat een landbouwer niet in handen behoeft te vallen van rijstpellers of opkoopters van producten, die soms 100% en meer van het geleende heffen.

Uit het vorenstaande blijkt dat actie ter deze van Bestuurswege een noodzakelijkheid is geworden. Alles hangt af van de leiding; is deze goed, dan zal zich het district Nickerie binnen enkele jaren in een talrijken welvarenden stand van landbouwende middenstanders kunnen verheugen.

C. *Klein-landbouwers gevestigd langs de rivier-oeveren.*

Toen na afloop van het tien-jarig staatstoezicht (1873), verreweg de meeste vrijverklaarden de plantages verlieten, o. m. omdat zij niet bereid waren te werken voor hetzelfde loon als de inmiddels aangevoerde immigranten, vestigden velen hunner zich in de meer afgelegen districten op perceeltjes domeinland langs de rivier ter uitoefening aldaar van den landbouw.

Zij zelven moesten het hun afgestane perceel inpolderen, van afwateringskanalen en sluizen voorzien en aangezien dit voor den eenling een reuzentaak is te achten, werd over 't algemeen weinig deugdelijk werk verricht.

Bij hoogen waterstand vond dan ook herhaaldelijk doorbraak plaats, de waterafvoer bleef gebrekkig en dit gevoegd bij de weinige ontwikkeling der negers in die dagen, zijn de hoofdoorzaken dat van de op die wijze uitgeoefende landbouw weinig terecht kwam.

Wel hebben enkelen hier en daar het tot zekeren welstand gebracht en werd de gemaakte winst aangewend tot uitbreiding der perceelen en het bouwen van betere woningen, ook tot het koopen van eigendom in de stad, doch aan het op afdoende wijze verbeteren van de waterkeeringen, de afvoerkanalen met kunstwerken, werd niet gedacht, trouwens dit ging de krachten van dergelijke ondernemers te boven.

Pogingen aangewend om hen tot samenwerking te brengen, zijn steeds afgestuit op bijgeloovige vrees voor elkaar en op onderling wantrouwen.

Gebreke aan wegen in de districten, gemis dientengevolge aan alle gezellig verkeer, de weinige welstand der ouders, zijn wel de aanleiding dat de kinderen der landbouwers niets voor het ouderlijk bedrijf gevoelen en werk zoeken in de stad of bij de boschindustriën.

Zoo uitgeoefend, veeljarige ondervinding toonde het aan, blijft de kleine landbouw in Suriname een armoedig bedrijf zonder veel verschiet.

Om hierin verbetering te brengen, zal het voorbeeld van Nickerie gevolgd dienen te worden. In gedeelten der kolonie die daarvoor gelegenheid aanbieden en dit is vooral in het Saramaccadistrict het geval, waar vele perceelen zijn overgegaan in handen der meer vooruitstrevende Britsch-Indiërs en waar de Creolen, vrijwel algemeen, aan het rijstplanten zijn gegaan, wat hervorming in de bedrijfswijze medebrengt, zullen groepen landbouwers, die nu in afzonderlijke poldertjes een soms moeizaam bestaan leiden, in groote goed-ingerichte polders moeten worden vereenigd. Met goede polders worden hier bedoeld: rijstpolders stevig bedijkt, voorzien van een goed afvoer- en bevoeiings-systeem, doch ook van verharde wegen en paden. Onder rijstpolders behoeft echter niet te worden verstaan een polder, waarin alleen rijst wordt verbouwd, doch ook gewassen als: mais, boonen, erwten, pataten en dergelijke in wisselbouw met rijst, eindelijk ook gewassen die langer op het land blijven als: bananen, cassave enz.

Zulke polders zullen ook Creolen, die nog geen landbouwers zijn, aantrekken. De werkzaamheden aan de rijstcultuur verbonden, zijn eenvoudig en gemakkelijk te leeren, zelfs voor hen, die voor het oud landbouwbedrijf minder geschikt blijken. Hoofdzaak is dat de leiding in den polder goed is en dat gestreng de hand wordt gehouden aan de voorwaarden van vestiging en aan de naleving van het polderreglement. In hierbedoeld opzicht kan de rijstcultuur waartoe bodem en klimaat zich zoo uitstekend leenen, voor Suriname een geheel nieuw verschiep openen.

Opheffing der hierbedoelde categorie landbouwers uit den primitieven staat, waarin zij thans nog altijd verkeerden tot datgene wat het Comité tot bevordering van een middenstandslandbouw beoogt, zal, naar het oordeel van vele ter zake kundigen, alleen kunnen plaats vinden op de hiervoor aangegeven wijze.

NOTA VAN DEN GOUVERNEUR AAN HET COMITÉ,
GEDAGTEEKEND 21 OCTOBER 1919.

1. Niet ten onrechte heeft Uw Comité zich overtuigd gehouden dat de Memorie, overgelegd bij zijn schrijven van 29 Aug. jl., mijne belangstelling zou wekken. Ten eerste waardeer ik Uwe pogingen om door een intensiever landbouw de opbrengst van den bodem te verhoogen en op die wijze den economischen toestand van het klein-landbouwbedrijf te verbeteren.

2. Toen ik bij de aanbieding van de ontwerp-begrooting voor 1920 aan de Koloniale Staten er op wees, dat gearbeid moest worden voor de innerlijke versterking van het Land, stond mij niet uitsluitend en zelfs niet in de eerste plaats datgene voor oogen, wat van Overheidswege moest worden gedaan. Ik dacht aan de werkzaamheid der ingezetenen zelven, aan hun initiatief en hunne medewerking om door het inleiden van hier nieuwe gedachten en hier nieuwe vormen het bedrijfsleven te ontwikkelen. In deze richting heeft Uw Comité eene taak op zich genomen; het schenkt mij levendige voldoening en gaarne zal ik in voorkomende gevallen met Uw Comité te rade gaan.

3. Aandachtig heb ik de denkbelden en aanbevelingen van Uw Comité gezien en overwogen. Het is mij aangenaam geweest te mogen bevinden dat Uwe gedachten veelal parallel loopen aan de gedachten en plannen, die ik gaarne verwezenlijkt zou zien.

4. Ook ik verwacht een heilzame werking van de uitbreiding van het leidend — in den zin van voorlichtend — personeel voor den kleinen landbouw. Het zal Uw Comité reeds bekend zijn, dat bereids gelden zijn toegestaan om in eenige districten landbouw-leeraren te vestigen, die in veelvuldige aanraking met de klein-landbouwers zullen blijven en de Districts-Commissarissen bij hunne werkzaamheid in het belang der landbouwers als het ware dagelijks zullen kunnen bijstaan. Het strookt geheel met mijne bedoeling om tevens verband te leggen tusschen deze leeraars en den leeraar, die te Paramaribo aan het departement van Landbouw verbonden blijft.

5. De wenschelijkheid van zelfbestuur in kleinen kring, met name in wat wij de waterschappen (vestigingen van landbouwers met gemeenschappelijke belangen) zouden kunnen noemen, wordt door mij volkomen beaamd. Het zal Uw Comité belang inboezemen te vernemen, dat deze zaak — die blijkens de reeds in Coronie en Nickerie ingevoerde regelingen al vroeger de aandacht gehad heeft — door mij ter hand genomen is.

6. Het landbouwcrediet is in staat van wording ; ik ben het geheel eens met Uw Comité dat getracht moet worden het zoo goed mogelijk te ontwikkelen.

7. De coöperatie is ook voor mij een onderwerp van bijzonder belang. Het is mij bekend, dat in de districten onverdroten door de Commissarissen wordt aangedrongen op samenwerking op allerlei gebied — en het is een verblijvend verschijnsel, dat een begin van samenwerking zich hier en daar reeds vertoont. Ik geef toe, dat in deze richting veel meer k a n e n m o e t bereikt worden ; het blijft echter uiterst moeilijk omdat goede, krachtige pogingen dikwijls nog afstuiten op gebrek aan inzicht en vertrouwen bij de naastbelanghebbenden. Het komt mij voor, dat juist in dit opzicht de hulp van het particulier initiatief van overwegende beteekenis is.

8. Ik deel in de meening van Uw Comité aangaande het nut van het landbouw-onderwijs. Meer en meer zal dit deel van de opvoeding van aanstaande mannen en vrouwen de aandacht vragen. Wat reeds gedaan werd, is uiteraard een begin, maar daarop zal ongetwijfeld worden voortgebouwd.

9. Voor zoover uitvoerbaar met beperkte middelen, zijn in de laatste tijden verschillende wegen in het belang van het verkeer der landbouwers verbeterd en aangelegd. Zooals in de Memorie herinnerd wordt, heb ik reeds plannen voor aanleg op ruimer schaal doen ontwerpen ; zoowel groote verkeerswegen als behoorlijke wegen voor onderling verkeer op vestigingen heb ik in mijne plannen een plaats gegeven.

10. Volkomen terecht wordt in de Memorie gewezen op de noodzakelijkheid om voor goede bevoeiing, in het bijzonder ten behoeve van den rijstbouw, te zorgen. Uw Comité zal zich herinneren dat ik, met het oog daarop, bij de ontwerp-begroting voor 1920 een ingenieur had aangevraagd ; de daarvoor uitgetrokken post mocht echter de goedkeuring van de Koloniale Staten niet verwerven. Ik kan Uw Comité verzekeren, dat het onderwerp de volle aandacht heeft.

11. Hetgeen Uw Comité schrijft over de middelen tot bevordering van den middenstandslandbouw, zou mij aanleiding kunnen geven tot uitvoerige beschouwingen. Daarvoor schijnt het hier echter niet de plaats ; het doel van dit schrijven is alleen om te getuigen van instemming met vele van Uwe in-
ichten.

12. Ik heb op mijne reizen in de districten onder alle groepen van de bevolking landbouwers aangetroffen, die als middenstanders kunnen worden beschouwd en het is ook mijne ervaring dat zich onder hen behoeften doen gevoelen als waarvan de Memorie spreekt. Maar ook : dat de toestanden zienderoogen reeds verbeteren.

13. Wat den loozingstoestand van de terreinen der Hollandsche boeren aangaat, mag reeds eene, zij het beperkte verbetering vermeld worden tengevolge van eene, met medewerking van de belanghebbenden tot stand gebrachte betere afvloeijing van l'Hermitage naar de Dominé kreek. De voorgenomen werken aan de Drambrandersgracht, waarvoor reeds gelden zijn toegestaan, zullen ongetwijfeld aan de boerenvestiging ten goede komen. Gaarne ben ik bereid de bijzondere aandacht van den Directeur van Openbare Werken en Verkeer te vestigen op hetgeen over de loozing van het hierbedoeld gebied is opgemerkt.

14. Het zal Uw Comité zeker voldoen te vernemen, dat ik binnenkort een voorstel hoop te kunnen doen om de verbetering van de veeteelt te bevorderen. De omstandigheden zijn tot dusver niet gunstig geweest tengevolge van de elders bestaande uitvoerverboden van runderen, varkens enz. Op meer dan een plaats heb ik intusschen reeds kunnen bespeuren, dat de verzorging en teelt van vee verbetering ondergaat.

15. In Nickerie is het mogen gelukken de hand te leggen op iemand, die in staat is de grondbewerking met ploeg en trekvee te demonstreeren. De fungeerend Gouverneur van Demerara heeft de welwillendheid gehad op mijn verzoek eene uitzondering te maken op het uitvoerverbod voor de aanschaffing van twee trekossen die dan ook kort geleden zijn aangekomen. In den Van Drimmelen- en Corantijnpolder zullen dus de demonstraties kunnen aanvangen. Onder de boeren bij Paramaribo hebben eenige er zich voorgespannen om met ploeg en eg te werken. En in het voorstel, waarvan ik hiervoren gewag maakte, is naast de aanschaffing van fokvee (en den aanleg van proefvelden voor nuttige gewassen als b.v. boonen) ook eene plaats ingeruimd voor die van vee en werktuigen voor grondbewerking en oogsten.

16. Ik heb slechts hier en daar een greep gedaan in Uwe beschouwingen. Ik had nog kunnen vermelden, dat besloten is tot den aanleg van eenige goede wegen in den Van Drimmelen- en Corantijnpolder, met steun van Landswege aan de belanghebbenden, die overigens zelve de kosten zullen dragen ; dat in den Corantijnpolder een sluis gebouwd zal worden enz. enz. doch wil mij niet in te veel bijzonderheden begeven. Wat de opmerkingen met betrekking tot het onderwijs aangaat, moge ik nog vermelden, dat de Inspecteur van het Onderwijs reeds het denkbeeld in overweging genomen heeft om de vacantiën in de districten te regelen in verband met den gang van den landarbeid.

17. Het is mij gebleken, dat het landbouwcredietvraagstuk in Nickerie ook buiten den ambtelijken kring belangstelling heeft opgewekt.

18. Kunstmatig — dit zal Uw Comité mij willen toegeven — is geen middenstands landbouw te scheppen. Zij moet worden, g r o e i e n uit kiemen, die in den kleinen landbouw zijn gelegd. Dat in dit proces, naast de opwerkende kracht van de boeren zelve, eene taak voor het Bestuur is weggelegd, erken ik ten volle ; en dat het in dit land eene taak is van groote beteekenis, zeg ik uit besliste overtuiging. Ik weet dat zij, die mij ambtelijk ter zijde staan dit be-

seffen, maar niettemin vraag ik ten overvloede hunne bijzondere aandacht voor de vraagstukken, die in Uwe Memorie zijn aangeroord en hunne medewerking (zoo noodig hunne voorstellen) tot verwezenlijking van de daarin opgenomen aanbevelingen.

19. Gaarne houd ik mij aanbevolen voor verdere mededeelingen Uwerzijds. In het bijzonder zal ik mij elke mededeeling met betrekking tot het vraagstuk der bevordering van de coöperatie — dat mij na aan het hart ligt — zeer aangenaam zijn.

De Gouverneur van Suriname,
STAAL.

[Vorenstaande stukken zijn overgenomen uit *De Surinamer* van 2 en 6 November 1919.]